

Täydennyskoulutuksella uutta ohjausosaamista rakentamassa

Ohjaus erilaisissa oppimisympäristöissä -täydennyskoulutuskokonaisuus oli Erilaisia Polkuja Pitkin Ammattiin (EPPA) -hankkeen eri kouluasteiden välisessä yhteistyössä kehitetty täydennyskoulutus, joka vastasi ammatillisen reformin tuomiin ohjauksellisiin haasteisiin. Täydennyskoulutus toteutettiin 3.9.2019–31.5.2020. Pääpaino koulutuksessa oli toisen asteen opetus- ja ohjaustyössä, mutta koulutus palveli myös ammattikorkeakoulun, yliopiston ja perusopetuksen tarpeita sekä työpaikkojen ohjaustyötä tekeviä työpaikkaohjaajia. Osallistujien ohjausosaamista vahvistamalla tuettiin sujuvia siirtymiä eri kouluasteiden välillä ja työelämään, ja koulutuksen sisällöt suunniteltiin näiden tarpeiden mukaisesti. Sisällön suunnittelussa huomioitiin ennakoiden myös ohjaustoiminnan tulevaisuudennäkömät ja osaamistarpeet.

Täydennyskoulutus toteutettiin 15 opintopisteen laajuisena yliopistotasoisena koulutuksena, ja sen järjestäjänä ja toteutuksen koordinoijana toimi Lapin yliopiston Koulutus- ja kehittämispalvelut. Täydennyskoulutuksen tavoitteena oli uudistaa osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa olevien opiskelijoiden ohjausta kehittämällä eri kouluasteiden ja työpaikkojen ohjaushenkilöstön ohjausvalmiuksia ja -osaamista erilaisissa oppimisympäristöissä. Tavoitteena oli myös lisätä toisen asteen opettajien valmiuksia opiskelijoiden henkilökohtaisten osaamisen kehittämissuunnitelmien (HOKS) suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä kehittää toisen asteen ja korkeasteen ammatillisten oppilaitosten henkilöstön osaamista osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Koulutuksen aikana vietiin myös EPPA-hankkeen tuloksia osaksi opetus- ja ohjaustyötä sekä edistettiin eri toimijoiden välistä verkostoitumista yli oppilaitos- ja koulutusasterajojen. Opetus- ja ohjaushenkilöstöä tuettiin opetuksen ja ohjauksen henkilökohtaistamisessa sekä toimimaan yhteistyössä työelämän ja kollegoiden kanssa. Koulutuksen kohderyhmää olivat ammatillisen koulutuksen opettajat, työpaikkaohjaajat, opinto-ohjaajat, erityisopettajat, kuraattorit ja muut ammatillisen koulutuksen toimijat ja kehittäjät.

Tavoitteiden mukaisesti täydennyskoulutuksessa perehdyttiin erilaisiin oppimisympäristöihin, ohjauksen eri sisältöihin ja lisäksi opiskelijan aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Tärkeitä teemoja olivat myös tulevaisuusohjaus, valmiuksien lisääminen opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunni-

telman (HOKS) suunnitteluun sekä yhteistyön lisääminen työelämän kanssa eri nivelvaiheissa ja eri kouluasteiden välillä.

Täydennyskoulutus koostui:

- *Orientaatiojaksosta* (1 op), jossa esiteltiin koulutuksen keskeiset tavoitteet ja sisällöt sekä perehdyttiin ammatillisen opettajuuden muutokseen.
- *HOKS – Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelma* (2 op) -opintojaksosta, jossa perehdyttiin HOKSin merkitykseen opiskelijan ohjauksessa ja järjestettiin tulevaisuusohjauksen menetelmiin painottuva Tulevaisuusleiri (Future Camp).
- *Ohjaus erilaisissa oppimisympäristöissä* (4 op) -opintojaksosta, jossa osallistujat saivat valita suoritettavakseen kaksi haluamaansa oppimisympäristöä seuraavista: Ohjattu osaaminen, Matkalla yrittäjäksi, Digiohjaus ja digitaaliset oppimisympäristöt, Kansainväliset oppimisympäristöt ja ohjaus, Työpaikalla tapahtuva oppiminen tai Korkeasteen opintoja kohti. Opintojaksolla käsiteltiin kunkin oppimisympäristön erityispiirteitä ohjauksen näkökulmasta.
- *Ohjausosaamisen syventäminen* (3 op) -webinaareista, joissa syvennyttiin ohjausosaamisen erityisteemoihin: ryhmäyttämiseen, erilaisen opiskelijan kohtaamiseen ja ohjaamiseen, työelämäorientoituneeseen projektioppimiseen, stereotyyppioihin ja tasa-arvoon ohjauksessa sekä omaan työhyvinvointiin opetus ja ohjaustyössä. Osallistujat saivat valita suoritettavakseen kolme haluamaansa teemaa tarjolla olevista webinaareista.
- *Kehittämistehtävästä* (5 op), jossa osallistuja teki käytännönläheisen, mutta teoriaa ja tutkimusta hyödyntävän ja omaan työhönsä liittyvän ohjausosaamisen kehittämiskokeilun. Kehittämistehtävässä osallistuja suunnitteli ja testasi valitsemaansa oppimisympäristöön tai ohjauksen teemaan liittyviä toimintatapoja tai työkaluja osana omaa työtään. Hän suunnitteli kokeilunsa, peilasi sitä taustateorioihin, toteutti kokeilun ja kuvasi sen tulokset raportissaan. Kehittämistehtävän pystyi toteuttamaan yksilö, pari- tai pienryhmätyöskentelynä. Kehittämistehtävään liittyi myös opintoja ohjaavat henkilökohtaiset HEKS-keskustelut tuutoreiden kanssa opintojen alussa ja lopussa. Lisäksi tuutorit järjestivät Adobe Connect -ympäristössä vapaaehtoisia kehittämistehtävän sparraustuokioita, joita oli tarjolla kehittämistehtävän toteuttamisen aikana.

Täydennyskoulutusohjelman sisällöt ja toteutusmuodot eri oppimisympäristöjen osalta suunniteltiin hankkeen asiantuntijaryhmien kanssa, ainutlaatuisella eri oppilaitosasteiden välisellä yhteistyöllä.

Asiantuntijaryhmiin kuului kunkin teeman substanssiasiantuntijoita REDUsta, Lapin ammattikorkeakoulusta ja Lapin yliopistosta. Asiantuntijaryhmät suunnittelivat

koulutuspäivien sisällöt, toteutustavat ja käytettävät ulkopuoliset asiantuntijat sekä toimivat myös itse päivien kouluttajina. Opintojaksojen sisällöt linjattiin yhteneväksi hankkeessa toteutettavaan kehittämistyöhön ja koulutuspäivissä käsiteltyjä sisältöjä linkitettiin myös EPPA-hankkeessa tehtyyn oppimisympäristöjen kehittämiseen. EPPA-hankkeen ohjausryhmä, johon kuului koulutuksen järjestäjiä, opettajia ja työelämän edustajia, osallistui myös aktiivisesti koulutuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Täydennyskoulutusopintoja suoritti 35 osallistujaa pääosin toiselta asteelta ja ammattikorkeakoulusta. Yksittäisiä osallistujia tuli myös peruskouluista, lukioista, yliopistolta sekä kansalaisopistolta. Täydennyskoulutus rakennettiin joustavaksi, jotta se pystyi palvelemaan ohjaustyötä tekeviä henkilöitä parhaalla mahdollisella tavalla. Tämän vuoksi täydennyskoulutusohjelmaan osallistujilla oli mahdollisuus suorittaa myös osakokonaisuuksia omien tarpeidensa mukaisesti. Joustavat opintopolut ja -ratkaisut tulivat täydennyskoulutuksessa tarpeen vielä opintojen loppusuoralla kevään 2020 koronatilanteessa. Opetusala joutui äkillisen etäopetustilanteen eteen ja täydennyskoulutusta suorittavat henkilöt työskentelivät kaikki opetusallalla. Reagoimme tilanteeseen joustavoittamalla opintosuoritusaikatauluja ja pitämällä yksilöllisiä ohjauskeskusteluita opintoja suorittavien henkilöiden kanssa.

Täydennyskoulutus sisälsi myös avoimia webinaareja ohjaukseen liittyvistä erityiskysymyksistä, kuten erilaiset oppijat, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Webinaarit olivat tarjolla avoimesti kaikille teemoista kiinnostuneille. Näin ollen täydennyskoulutuksen vaikuttavuus oli laajempi kuin koulutuksesta opintosuorituksia saaneiden määrä.

KOKEMUKSIA TÄYDENNYSKOULUTUKSESTA

Täydennyskoulutuksen kautta osallistujat saivat osaamista, tietoa, taitoa sekä verkostoja ohjausosaamisen kehittämiseen ja kehittymiseen ohjaajana. Koulutuspäivien aikana osallistujat rakensivat muun muassa opinto-ohjauksen vuosikellon, saivat menetelmiä digiohjaukseen ja tulevaisuusohjaukseen sekä verkostoituivat keskenään. Erityisesti Korkea-asteen opintoja kohti -opintojaksolla eri kouluasteilla työskentelevät ohjaus- ja opetusalan ammattilaiset verkostoituivat ja jakoivat näkemyksiään. Samalla luotiin uusia ja vahvistettiin vanhoja yhteistyön tapoja sekä tuettiin opiskelijoiden sujuvaa siirtymistä kouluasteelta toiselle.

Ohjaus erilaisissa oppimisympäristöissä -täydennyskoulutuksen aikana huomattiin, että esimerkiksi digiohjaus, tulevaisuusohjaus ja käytännön vinkit erilaisten opiskelijoiden ohjaamiseen olivat teemoja, jotka soveltuivat kaikille oppilaitostasoille ja kiinnostivat kovasti osallistujia. Selkeästi eniten valinnaisina tarjolla olevista oppimisympäristöistä osallistujia kiinnosti Digiohjaus ja digitaaliset oppimisympäristöt -opintojakso, johon osallistui 77 % kaikista ilmoittautuneista. Aihe oli selkeästi ajankohtainen, mutta toisaalta palautteen mukaan tarvetta olisi edelleen myös konkreettisten digitaalisten työkalujen opettelulle ohjauspainotuksen lisäksi.

”Olen saanut paljon irti tästä koulutuksesta. Opetan juuri nyt palvelumuotoilua ja olen ottanut käyttöön Padletin, Flingan, WordArtin ja Answergardenin. Lisäksi käytän 0365:a yhteisenä työskentelyalustana ryhmän kanssa. Myös Swayn otin käyttöön PP:n tilalle. Siis paljon ideoita ja uutta opetukseen. Kiitos siitä <3”

Toinen paljon osallistujia kerännyt opintojakso oli Ohjattu osaaminen, jonka sisällöt nähtiin myös tärkeiksi ja ajankohtaisiksi. Opintojaksolla käsiteltiin positiivista koulu-yhteisöä sekä tulevaisuusohjausta, jota olisi voinut laajentaa vielä erityisen tuen tarpeen teemaan. Muita oppimisympäristöjä käsitteleville opintojaksoille osallistuneita oli huomattavasti vähemmän, mutta opintojaksot toteutettiin myös pienemmille osallistujaryhmille.

Koulutuksen toteuttamisen haasteina olivat osallistujien sitoutuminen, valittujen opintojen kirjo ja melko tiivis toteutusaikataulu. Täydennyskoulutus toteutettiin alle vuodessa ja järjestettäviä opintokokonaisuuksia oli paljon. Näiden asioiden vuoksi koulutusohjelmasta rakennettiin mahdollisimman joustava, jolloin osallistujan oli mahdollista suorittaa vain tiettyjä, häntä itseään parhaiten palvelevia osioita. Osallistujat olivat kaikki työelämässä olevia henkilöitä, jolloin opiskelu toteutettiin oman työn ohella. Osalle opiskelijoista tuotti haasteita osallistua koulutuspäiviin ja suorittaa kaikki opintojaksot, joille oli ilmoittautunut. Osalla osallistujista taustaorganisaatio ei tukenut opintopäiviin osallistumista työajalla. Täydennyskoulutuksen tuutoreina kävimme läpi jokaisen koko 15 opintopisteen kokonaisuuteen osallistuvien kanssa heidän henkilökohtaiset opintotavoitteensa ja tuimme tarpeiden mukaan myös muiden osallistujien täydennyskoulutuksen opintopolkuja.

Täydennyskoulutuksen aikana nousivat selkeästi esille seuraavat koulutuksen mielekkyyttä tukevat elementit:

- osallistujien verkostoituminen,
- asiantuntijuuden jakaminen,
- kokemusasiantuntijuus ja
- kentän ääni.

Osallistujien verkostoituminen aloitettiin heti ensimmäisenä orientaatiopäivänä, jonka aikana tehtiin ryhmätöitä eri kouluasteiden ja ammattialojen sekaryhmissä. Tavoitteena oli laajentaa verkostoja sekä oppia muilta aloilta ja kouluasteilta. Eri opintojaksojen toteutuksessa luotiin myös mahdollisuuksia osallistujien asiantuntijuuden jakamiselle ja jalostamiselle yhteisissä keskusteluissa. Useilla opintojaksoilla hyödynnettiin asiantuntijoina myös kokemusasiantuntijoita, kuten opiskelijoita ja yrittäjiä, jotka toivat uudenlaisia konkreettisia näkökulmia ohjaukseen erilaisissa oppimisympäristöissä. Yrittäjien näkemykset esimerkiksi kansainvälisistä oppimisympäristöistä toivat tärkeän kentän äänen mukaan keskusteluihin.

Täydennyskoulutus sai opiskelijoilta hyvää palautetta sisällön ajankohtaisuuden ja opetus- ja ohjaustyön käytäntöihin helposti sovellettavien menetelmien ja työkalujen osalta. Osallistujilla oli myös erilaisia tarpeita koulutukselle: osa kaipasi teoriaa,

osa verkostoitumista sekä asiantuntijuuden jakamista ja osa hyvin konkreettisia työkaluja arjen työhön. Moninainen osallistujaryhmä erilaisine tarpeineen toi täydennuskoulutuksen toteutukselle haasteita, mutta toi myös esille uusia mahdollisuuksia kouluasteiden ja ammattialojen väliselle yhteistyölle ja toisilta oppimiselle.

LOPUKSI

Täydennuskoulutuksen toteutuksessa eri kouluasteiden välinen yhteistyö konkretisoitui selkeästi asiantuntijaryhmien työskentelyssä, joissa suunniteltiin eri oppimisympäristöjen opintojaksojen sisällöt ja toteutus. Yhteinen ymmärrys koulutuksen sisällöistä rakentui eri kouluasteilla työskentelevien asiantuntijoiden yhteisissä keskusteluissa ja koulutuksen tavoitteiden määrittelyssä. Yhden olennaisen elementin toteutukselle toi yliopistollisen koulutuksen tavoitteet ja vaatimukset, jotka vaikuttivat toteutustapoihin, sisältöihin ja oppimistehtäviin. Yhdessä suunnittelu oli antoisaa ja mielekästä, vaikkakin moninaisuus toi mukanaan myös haasteita kokonaisuuden hallinnalle.

Kokemuksena eri kouluasteiden välisessä yhteistyössä toteutettu täydennuskoulutus oli antoisa kokonaisuus, jossa myös koulutuksen suunnittelussa hyödynnettyjen asiantuntijaryhmien jäsenet oppivat toisiltaan prosessin edetessä. Kokemuksemme perusteella voimme todeta, että myös jatkossa ohjaukseen ja opetukseen liittyviä ajankohtaisia täydennuskoulutuksia on hyödyllistä, ja osittain jopa tarpeellista, suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä eri kouluasteiden asiantuntijoiden välillä.